

*Іваненко Н. В.,
кандидат філологічних наук, доцент,
науковий співробітник факультету освітніх технологій
Оксфордського університету
<https://orcid.org/0000-0001-9570-3320>*

ДОСЛІДЖЕННЯ АНГЛІЙСЬКИХ НЕОЛОГІЗМІВ В РЕАЛІЯХ ВІЙНИ (УКРАЇНСЬКИЙ ТА БРИТАНСЬКИЙ ДОСВІД)

Анотація. Неологізми мають складний шлях потрапляння до активного лексику мови. Деякі з них швидко втрачають свою актуальність і зникають, навіть не потрапляючи до словників. Одним із проявів лексичних змін є семантична неологія. Цей традиційний підхід, прийнятий когнітивною лінгвістикою, конкурує з морфологічною неологією. Проте, ці дві модальності змін функціонують і співіснують на одному рівні. У статті розглянуто англійські морфологічні й семантичні неологізми на основі перекладу роману «The Orphanage» by Serhiy Zhadan та британських мас медіа: газети «The Times», «The Guardian» та таблоїди «The Sun», «The Daily Mail». Описано способи утворення неологізмів і причини їх появи в мові. У статті використано загальнотеоретичні та специфічні теоретичні й емпіричні методи дослідження. Запропонована система включає опис неологізмів, розгляд семантичної неології з переходом у категоріальну (морфологічну) неологію. Результати дослідження показали, що морфологічний спосіб утворення неологізмів настільки поширений, як і семантичний. Проте, неологізми з перекладу українсько-го автора є складними для визначення: в них присутня бінарна конверсія, яка є як морфологічним процесом побудови лексичних одиниць, так і формально створює проблеми з оцінкою, що й сама семантична неологія. Вибірка неологізмів з британських мас медіа, є яскравим прикладом того, як формальна та семантична рецепція неологічного лексику функціонує і демонструє, що неологізми можуть бути як механічно сформованими на основі формальних матриць, так і вільно семантизуватися. Однак, для точного перекладу обидвох категорій неологізмів має бути контекст і спеціальна неологична зона для створення єдиної семантичної матриці. Отже, неологізми формують новий, оригінальний і несподіваний лексикон, метою якого є відображення історичних, соціально-політичних реалій сьогодення.

Ключові слова: семантична неологія, морфологічна неологія, еволюція значення, діакронія, лексикон.

Постановка проблеми. Наявність різних дискусій і полеміки навколо теми неологізації мови є однією з ознак її актуальності. Лексична рухливість є важливим процесом для оновлення лексики, яка відображає розвиток мови і суспільства. Можна помітити «моду» на певні неологізми залежно від періоду, у якому вони формуються. Науковці зазначають, що неологізм – це природне явище мови і комунікації, і що мова завжди є частиною творчого та неологічного мовного процесу [1, с. 13]. Проте, залежно від мови розвиток і прийняття неологізмів відрізняється, оскільки кожна має свій власний арсенал

морфологічних процедур, які дають змогу використовувати неологізми. Крім того, кількість і різноманітність неологізмів свідчить про відсутність однозначної класифікації і наявність різних і непокінчених систем аналізу.

Найпоширеніша класифікація визначає три основних види неологізмів: лексичні одиниці, які створюються за допомогою морфологічних ресурсів мови (так звана формальна неологія), нове значення для наявного слова (семантична неологія) або запозичення з діалекту або іноземної мови [2].

Проте, процес утворення неологізмів є складнішим, ніж здається. Функціонування мовних новоутворень зосереджується переважно на умовах їхньої появи. За винятком деяких термінів, створених спеціалізованими галузями (програмне забезпечення), неологізми – це передусім індивідуальні творіння (авторські неологізми), які з'являються в певні моменти або в певних ситуаціях. У цьому контексті лінгвісти вважають, що неологія є значущою частиною дискурсу, і це пояснює, чому вона займає маргінальне місце в лінгвістичних дослідженнях [3]. Неологізми слід також розглядати в лінгвістиці в прагматичному аспекті, якому зазвичай приділяють мало уваги. Лінгвісти не зважають на принцип економії неологізмів, адже «мета неологізмів іноді полягає в тому, щоб уникнути довшої перифрази» [4, с. 87]. Крім того, неологізми можуть мати аргументативну функцію, зокрема через новизну означуваного (політичні промови, передвиборчі гасла). Також неологізація є частиною набору природних реакцій, які залежать від віку й досвіду індивіда та спільноти, що виражає себе [4]. Слід зазначити, що довговічність і засвоєння неологізму часто залежить від епохи й ідеології, горизонтів очікування реципієнтів, матеріальних обмежень (в електронних виданнях простір для написання необмежений, а в друкованих – обмежений), частоти перевидань, невпинної динаміки мови. Нарешті, цикл неологізму насамперед залежить від обставин, за яких вони виникають, від геополітичних потрясінь, як-от війна в Україні.

Мета роботи – провести аналіз англійських неологізмів, які виникли в умовах війни в Україні.

Матеріалами для дослідження обрано: роман «The Orphanage» by Serhiy Zhadan (2021), та британські мас медіа: газети «The Times», «The Guardian» та таблоїди «The Sun», «The Daily Mail» (за період березень – грудень 2022).

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Серед досліджень, що стосуються аналізу неологізмів у стандартній літературній мові, усе частіше зустрічаються згадки про поняття неологізму в спеціальних дослідженнях, й уточняється термі-

нологічний характер [5]. Неологізмами прийнято називати нові слова, що ввійшли до мови відносно недавно з інших мов, тому це поняття також належить до терміну «лексичні запозичення». Зокрема, розрізняють варваризми (лексичні запозичення, які є зайвими, неадапованими й через деякий час від мовляються) та ксенізми (вирази й слова, які зберігають свою форму – графічну й акустичну – і значення мови-оригіналу) [6, с. 133]. Очевидно, що сфера неологізмів набагато ширша, ніж сфера запозичень. У найширшому розумінні неологізми – це слова, що вже існують у мові, але їх вживають із новим значенням. У говоримо про семантичні неологізми. Водночас не варто забувати про слова, створені власними засобами мови – морфологічні неологізми, які також належать до категорії неологізмів [7].

У межах аналізу англійських неологізмів у перекладах текстів новітньої художньої української літератури, також слід розглянути питання щодо перекладу й диференціації неологізмів. Не завжди перекладач може побачити семантичні зміни, що відбулися під час утворення неологізму. Тут постає питання міжкультурного перекладу й тонкого відчуття перекладача девіантного використання неологізму, його усвідомлення зі структурним розривом, тобто між тим, що автор неологізму мав намір виразно передати словами, які він використав, й образом, який сам одержувач має про цей намір на основі отриманої інформації.

Непорозуміння і неуспіхи під час перекладу пояснюються спотворенням між семантичним і сконструйованим значеннями. Проте, ці викривлення зазвичай мінімальні, і семантичні навантаження, уключені в кожного члена мовної спільноти, узгоджуються з потребами їхньої взаємодії [8, с. 121]. Також можлива корекція інтегрованих семантичних навантажень, щоб вони відповідали новим ситуаціям.

Поряд з розширенням або модифікаціями значення неологізмів, існують також обмеження значень що діють у межах окремих груп [9]. Отже, фундаментальним фактом є те, що слово, яке в загальній мові суспільства має розширене значення, застосовується в одній з обмежених груп, що існують у цьому суспільстві, до більш вузько визначених об'єктів, і навпаки [10].

Слід звернути увагу також на інші явища у формуванні неологізмів у межах семантичної неології, такі як грамадикалізація й еволюція референтів. Також запозичення між соціальними групами пояснюють розширення нових значень у групах, відмінних від тих, де вони з'явилися.

На думку Д. Хуан, Дж. Ся, слово може нести всі фонетичні й морфологічні ознаки, за якими ми розпізнаємо запозичене слово, воно могло навіть існувати безперервно в мові, і при цьому бути неологізмом, якщо протягом тривалого часу воно більше не було частиною спільної мови, і якщо воно використовувалося лише в окремих соціальних групах [11].

Ознака неологізму виявляється в його поступовому формуванні із часом, незалежно від відомостей, наданих членами лінгвістичної спільноти, які використовують ці слова. Зміну значення можна помітити лише в ретроспективі.

Виклад основного матеріалу. Науковці стверджують, що слово має статус неологізму доти, доки зберігає свою семантичну або лексичну новизну. З того моменту, як неологізм почали широко використовувати, його вже не сприймають як неологізм. У цьому сенсі неологізм – це не будь-яке нове слово,

а тільки те, яке є дуже новим, нещодавно з'явилося і ще не ввійшло до словникового складу мови. Через це деякі фахівці називають їх також новомодними словами [12]. Отже, унесення слова до категорії неологізмів, як правило, нетривале, особливо нетривалі семантичні неологізми, значення яких втрачається за межами країни їхнього виникнення, за відсутності реалій, що їх позначають.

В представленій роботі, вибірка неологізмів, по суті, має чітку морфологію і семантику, у цій вибірці неологізми несуть виключно пейоративний та емотивний елемент, оскільки відображають трагічні події із сучасної історії України. Отже, зазначені в цій статті неологізми є переважно негативними, зневажливими й принизливими для ворога.

Слід зазначити, що написання воєнної прози є складним завданням. Війна в Україні створила унікальні й героїчні реалії для українського народу. Війна також вплинула на мову. Щоразу, коли українських авторів перекладають на англійську, використовують українські терміни й слова з військової лексики. Неологізм апіорі є новим словом, яке має нову форму й зміст. Результати дослідження показали, як воєнний стан відображено в англійській мові.

Кожне нове слово або жаргонне слово описує процес війни, відзначаючи образне мислення, непереборний оптимізм і яскраве почуття гумору українців. Фактично, через жахливі й трагічні події виникають нові поняття, які можуть містити іронію і презирство до ворога. На рисунку 1 представлено вибірку нових слів з військового лексикону з роману «The Orphanage» by Serhiy Zhadan, та з таблоїду «The Sun». Неологізми проаналізовані з точки зору перекладацьких нюансів передачі значення від пейоративного до нейтрального. Під час перекладу зневажливі елементи, зазвичай, утрачають своє початкове значення оскільки неологізми з перекладу українського автора є складними для визначення через бінарну семантичну конверсію. Незважаючи на те, що ці слова морфологічно складні й подібні, семантично вони є простими словами, тому їх мають вивчати як цілісну ситуацію (рис. 1).

Що стосується морфологічних неологізмів, то цікавим аспектом, виявленим у перекладі морфологічних неологізмів на англійську мову, є використання префіксів *za- ta zu-*. По суті, ці слова й новотвори є запозиченими й створеними з внутрішніх матриць на різних основах, що призводить до тотожної

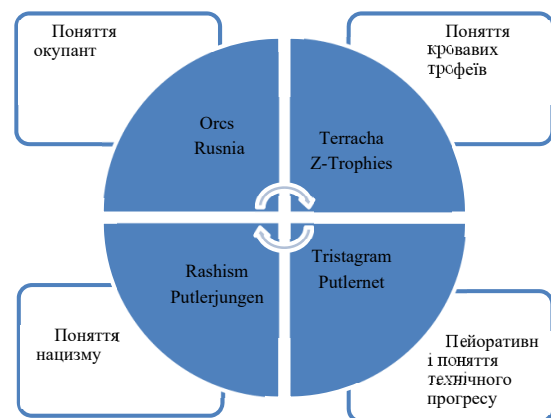

Рис. 1. Семантичні неологізми з пейоративним сенсом

Джерело: [13, 16].

морфологізації неологізму з різними означуваними (оскільки в англійській мові немає подібної морфологічної номенклатури). Однак, під час перекладу навіть інтуїтивно можна відчувати, що ці морфологічні неологізми, мають сильно негативне вираження. З одного боку, вони насміхаються над ганебною символікою ворога, а з іншого боку, коли вони додаються до дієслова, загалом означають його ліквідацію (див. рис. 2).

Неологізми, створені на формально тотожних основах, не мали б підстав для семантичного зв'язку у двох різних мовах. Проте, їх формальна схожість не є випадковою. На основі вибірки з творів, бачимо як витончено перекладачі надають своєму перекладу актуалізованого морфо-семантичного визначення:

Cartoons – the uniform, Kalashnikov – assault rifle, Birds – night vision device, Balabas – delicious food, Disco – missile attack, Pigdogs – russian soldiers, To zero – to kill, Digit – the uniform, Pokémon – assault rifle, Eyes – night vision device, Nishyaky – smth delicious, Mirror silence – before the attack, Vanka – russian soldier, The two hundred – the killed, Pixel – the uniform, Shaitan-pipe – assault rifle, Mamalyha – strange food, Parish – missile arrival, Pushkinist – russian soldier, The three hundred – heavy injured, Thermals – the uniform, Paddle – assault rifle, Tushnyak – meat can, Smska – missile arrival, Morders – russian soldiers, Pedals – the boots, Canned food – russian soldier, Tiktok troops – russian soldiers, Kadyrov's tiktok troops – chechen soldiers [13, 14, 15, 16, 17].

У зв'язку з використанням споріднених основ зазначених неологізмів можуть виникнути похідні слова. Однак, використання перекладачем однакових рішень для різних значень полісемічних слів може бути менш обґрунтованим наперед визначенням. Проте, якщо основи є семантично взаємопов'язаними, прямі зв'язки між їхніми похідними розриваються, і ці похідні можуть існувати незалежно одне від одного. Із цього боку йдеться про перехід неологізму зі статусу неологізму в запозичення.

У лінгвістиці неологізми поділяються також на слова іншомовного походження. Запозичені слова з іншої мови можна розділити на кілька етапів, зокрема:

1) власне запозичення, тобто слова, взяті з інших мов, що були пристосовані до фонетичної та морфологічної систем, частіше вживаються, дають похідні слова і вже не відчуються мовцями як іншомовні (Shoiguing, Khuilostan, Putiniste) [14];

2) іншомовні слова, тобто слова, що не відповідають цим умовам, мають у своєму складі іншомовні фонемні, не відповідають морфологічно, вживаються епізодично, і мовець, не будучи фахівцем, може легко вказати на їхнє походження (Screps, Uky, Khuido) [16].

Отже, мовна деривація виявляється перманентним процесом. Англійські неологізми які утворилися в англійській мові у відповідь на події в Україні, і є досить обмеженими. Сильний

вплив воєнний дій на мовні реалії в сучасній англійській мові необхідно досліджувати, оскільки як переклад сучасного українського літературного твору, так і англійське мас медіа, включають військово-політичний дискурс, який охоплює не лише технології і стратегії, але й духовність суспільства. Диспути й емоційні відповіді швидко поширюються через ЗМІ. Описані семантичні й морфологічні неологізми англійської мови наразі дуже популярні. Їх почали активно використовувати не лише політики й військові, але й звичайні громадяни. Наслідком війни для англійської мови є стрімкий ріст нових лексем, запозичених з української мови. Такі лексеми розкривають культуру української мови, розуміння причин збройної агресії ворога та потребу перемоги.

Результати дослідження показали, що найчастіше неологізми утворюються шляхом префіксації, тобто додавання афікса, що стоїть безпосередньо за коренем, або шляхом суфіксації, тобто додавання афікса, що слідує за коренем. Способи творення неологізмів також можуть відповідати англійським лінгвістичним нормам.

Слід зазначити, що перехід від віртуального до реального обмеженого вживанням, а також між психологічними й соціологічними факторами, що впливають на прийняття слова, є складним механізмом.

Згідно з результатами досліджень в одних випадках префіксація відповідає нормам мови оригіналу, а в інших – порушує їх. Найчастіше це кальковані українські форми.

Аналіз англійських неологізмів, що виникли на тлі війни в Україні показав, що ми маємо справу з мовним утворенням і неологізмами, утвореними шляхом гібридизації двох різних мов, тому частота семантичних і морфологічних неологізмів є приблизно однаковою.

Висновки. У статті досліджено лексичні зміни в англійській мові, які виникли через семантичну й морфологічну неологію. Описано методи утворення неологізмів і причини їх появи. Установлено, що обидва способи змін є ефективними й поширеними. Семантична неологія і морфологічна неологія співіснують і взаємодіють на рівні лексики. Неологія завжди адаптується до сучасності, інтегруючись у суспільство протягом кількох місяців або навіть років залежно від поширеності й прийняття. Часто неологізми швидко зникають або стають частиною активного лексику після свого включення до одного або декількох словників. Однак, неологізми, що з'явилися на тлі глобальних потрясінь, можуть уживати навіть протягом століть.

Незалежно від інтересу до еволюції семантичних або морфологічних неологізмів або лексичної творчості мовців, семантичні інновації створюють складні питання: чи це незначні зміни в значенні лексичних слів, які завжди є розмитими, або чи це свідоме і виразне порушення норм. Хоча є зрозумілі приклади на обох полюсах, багато неологізмів є незрозумілими для

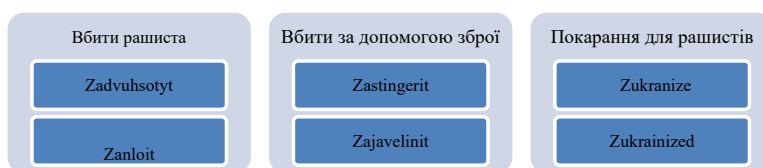

Рис. 2. Морфологічні неологізми з префіксами за- та zu-

Джерело: [13, 14, 15, 16, 17].

інших культур, і лише історичні реалії можуть допомогти вирішити це питання.

Представлена вибірка неологізмів продемонструвала як працює формальна й семантична рецепція неологічного лексикону, і те, що неологізми, є як механічними, (спираються на формальні матриці) так і вільно семантизуються. Проте, для точного перекладу, неологізми потребують контексту та наявності так званої неологічної зони для утворення єдиної семантичної матриці. Отже, неологізми утворюють новий, оригінальний, несподіваний, лексикон, який має на меті показати історичні та соціально-політичні реалії сьогодення.

Література:

- Lombard A., Huyghe R., Gygax P. Neological intuition in French: A study of formal novelty and lexical regularity as predictors. *Lingua*. 2021. Vol. 254. P. 103055. URL: <https://doi.org/10.1016/j.lingua.2021.103055> (date of access: 10.02.2024).
- Наместюк С. В., Стефурак О. В., Рак О. М. Стратегія замороження перекладу фразеологічних одиниць. *Нова філологія*. 2021. № 84. С. 180–185. URL: <https://doi.org/10.26661/2414-1135-2021-84-25> (дата звернення: 10.02.2024).
- Problems of Cultural Heritage Preservation in the Context of the Armed Conflict Growth / Y. Trach et al. *IFIP Advances in Information and Communication Technology*. Cham, 2020. P. 31–44. URL: https://doi.org/10.1007/978-3-030-48939-7_4 (date of access: 10.02.2024).
- Kozlova T., Polyezhayev Y. A Cognitive-Pragmatic Study of Australian English Phraseology. *AD ALTA: Journal of Interdisciplinary Research*. 2022. Vol. 12, Issue 1. P 85–93. <https://doi.org/10.33543/12018593>
- Awadh A. N. M., Shafull K. A. Challenges of translating neologisms comparative study: Human and machine translation. *Dil ve Dilbilimi Çalışmaları Dergisi*. 2020. Vol. 16, no. 4. P. 1987–2002. URL: <https://doi.org/10.17263/jlls.851030> (date of access: 10.02.2024).
- Freixa J., Torner S. Beyond Frequency: On the Dictionarization of New Words in Spanish. *Dictionaries: Journal of the Dictionary Society of North America*. 2020. Vol. 41, no. 1. P. 131–153. URL: <https://doi.org/10.1353/dic.2020.0008> (date of access: 10.02.2024).
- Frlleta T., Frlleta Z. A Neologism: Translation and/or Adaptation. *European Journal of Language and Literature*. 2019. Vol. 5, no. 3. P. 42. URL: <https://doi.org/10.26417/ejls.v5i3.p42-51> (date of access: 10.02.2024).
- López-Rúa P. VPS, Goodthink, Unwomen and Demoxie: Morphological Neologisms in Four Dystopian Novels. *Miscelánea: A Journal of English and American Studies*. 2019. Vol. 59. P. 117–136. URL: https://doi.org/10.26754/ojs_misc/mj.20196342 (date of access: 10.02.2024).
- Trudgill P. *Sociolinguistic Variation and Change*. Edinburgh University Press, 2019. URL: <https://doi.org/10.1515/9781474473330> (date of access: 10.02.2024).
- Haspelmath M. Towards standardization of morphosyntactic terminology for general linguistics. *Typological Studies in Language*. Amsterdam, 2021. URL: <https://doi.org/10.1075/tsl.132.02has> (date of access: 10.02.2024).
- Xia J., Huang D. Translation of Diplomatic Neologisms from the Perspective of Manipulation Theory. *International Journal of English Linguistics*. 2021. Vol. 11, no. 6. P. 130. URL: <https://doi.org/10.5539/ijel.v11n6p130> (date of access: 10.02.2024).
- The Formalized Semantics of Neologisms-Slangisms in the Context of the English Translation of A Military Narrative / A. Pak et al. *World Journal of English Language*. 2023. Vol. 13, no. 6. P. 537. URL: <https://doi.org/10.5430/wjel.v13n6p537> (date of access: 10.02.2024).
- Zhadan S. *The Orphanage: A Novel*. Yale University Press. 2021. URL: <https://yalebooks.yale.edu/2021/12/16/the-orphanage-revisited/> (date of access: 10.02.2024).
- Naylor A., Rose D., Parfitt T. Ukraine war: More attacks to come, vows Kyiv as drone hits Moscow skyscraper. *The Times & The Sunday Times*. URL: <https://www.thetimes.co.uk/article/ukraine-war-russia-skyscraper-moscow-drone-attack-strike-ssnxm55hz> (date of access: 10.02.2024).
- News, sport and opinion from the Guardian's Europe edition | The Guardian. URL: <https://www.theguardian.com/europe> (date of access: 10.02.2024).
- The Sun. URL: <https://www.thesun.co.uk/> (date of access: 10.02.2024).
- UK Home | Daily Mail Online. *Mail Online*. URL: <https://www.dailymail.co.uk/home/index.html> (date of access: 10.02.2024).

Ivanenko N. Study of English neologisms in the context of war: Ukrainian and British experiences

Summary. Neologisms have a complicated path to entering the active lexicon of a language. Some of them quickly lose their relevance and disappear, even without making it into dictionaries. One manifestation of lexical changes is semantic neology. This traditional approach, adopted by cognitive linguistics, competes with morphological neology. However, these two modes of change function and coexist on the same level. The article studies English morphological and semantic neologisms based on the translation of the novel "The Orphanage" by Serhiy Zhadan and British mass media: newspapers such as "The Times" and "The Guardian" and tabloids like "The Sun" and "The Daily Mail". The methods used in the article included general theoretical and specific theoretical and empirical research methods. The proposed system included description of neologisms, examination of semantic neology with transition to categorical (morphological) neology. The research results have shown that the morphological way of forming neologisms is as widespread as the semantic one. However, neologisms from the translation of the Ukrainian author are difficult to define: they exhibit binary conversion, which is both a morphological process of constructing lexical units and creates difficulties in evaluation, which is the essence of semantic neology itself. The sample of neologisms from British mass media was a vivid example of how formal and semantic reception of neological vocabulary functions and demonstrated that neologisms could be mechanically formed based on formal templates or freely semanticised. However, for accurate translation of both categories of neologisms, context and a special neological zone are needed in order to create a unified semantic matrix. Therefore, neologisms shape a new, original, and unexpected lexicon, the purpose of which is to reflect the historical and socio-political realities of the present.

Key words: semantic neology, morphological neology, evolution of meaning, diachrony, lexicon.